

Зуб В. В.,
здобувачка вищої освіти, 3 курс, факультет обліку та фінансів
Науковий керівник: **Канцедал Н. А.,**
канд. екон. наук, доцент,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава

ОСОБЛИВОСТІ ДОКУМЕНТУВАННЯ ТА ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР

Вирощування олійних культур є одним із провідних напрямів аграрного виробництва в Україні. Соняшник, ріпак, соя не лише формують експортний потенціал, а й є сировиною для внутрішнього переробного комплексу. Водночас облік витрат на посів, догляд і збір урожаю олійних культур має певні особливості, які пов'язані зі складністю технологічного процесу, сезонністю виробництва та залученням допомоги у вигляді безкоштовного насіння чи добрив. Тому все більше зростає інформаційна роль обліку, яка дозволяє оптимізувати витрати, сформувати стратегію діяльності підприємства у довготривалій перспективі, орієнтованій на нарощування виробництва та залучення інвестицій [1].

Належне документування всіх господарських операцій є основою для правильного формування собівартості та ведення обліку. Бухгалтерський облік витрат виробництва ведеться за видами та статтями витрат або за групами продукції. Об'єктами витрат в аграрному секторі є вирощені культури.

Витрати посівної олійних культур розподіляються на:

- прямі, які накопичуються на субрахунку 231 «Основне виробництво» в розрізі культур. До них належать: заробітна плата, вартість насіння та добрив, паливно-мастильні матеріали;
- непрямі, які відображаються на субрахунку 911 «Загальновиробничі витрати рослинництва». Саме: витрати на утримання техніки, амортизація, ремонт, електроенергія та утримання адмінперсоналу. Згідно із Законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» підприємства ведуть облік згідно з чинним законодавством.

При здійсненні операцій із вирощування культур особливу увагу приділяють обліку матеріальних цінностей. Під час використання насіння та добрив важливо дотримуватись вимог Податкового кодексу, зокрема в частині обґрунтування використання запасів [2].

Для обліку витрат на посів олійних культур оформлюються відповідні первинні документи. При списанні насіння складається Акт витрат насіння і садивного матеріалу (ф. № ВЗСГ- 4) та відображається проведенням: Дт 231/3 Кт 208 «Насіння». У акті зазначається: культура, назва насіння, номер

поля, витрати садивного матеріалу. Допосівне, посівне та післяпосівне внесення добрив відображається в акті про використання мінеральних, органічних і бактеріальних добрив та засобів захисту рослин (ф. № ВЗСГ-3) проведенням: Дт 231/3 Кт 208 «Добрива». У акті зазначається: площа, способи та кількість внесених добрив. Також до усіх вищезазначених актів обов'язково додаються: - лімітно-забірні картки (ф. № ВЗСГ-1) – для обліку відпуску матеріалів; - внутрішньогосподарські накладні (ф. № ВЗСГ- 8) – при передачі насіння та добрив.

Під час робіт пов'язаних з обробкою ґрунту на кожного тракториста виписується обліковий лист тракториста- машиніста (ф. № 67 - Б), який ведеться щодня за видами виконаних робіт під конкретну культуру. Коли для посіву залучаються сторонні організації первинним документом є Акт виконаних робіт. Оплату таких послуг списують: - як прямі витрати, якщо можна пов'язати з конкретною культурою: Дт 231/3 Кт 631; - як непрямі, якщо був виконаний посів різних культур з розділенням цих сум у кінці року: Дт 911 Кт 631 [2].

Одним із ефективних засобів контролю і документального підтвердження витрат пального є використання GPS-трекерів, які фіксують фактичні обсяги роботи техніки. GPS-трекери встановлюються на сільськогосподарську техніку та відстежують: маршрут і тривалість виконання робіт, обсяг обробленої площі, витрату пального (за наявності датчиків рівня пального). Ці дані автоматично зберігаються в обліковій системі або програмному забезпеченні обліку агропідприємства. Інформація з GPS-системи може бути використана як підтвердження фактичного використання пального за конкретними польовими роботами. Для цього: складається Звіт із GPS-системи (з технічного забезпечення або облікової програми), додається Акт виконаних робіт або Обліковий лист тракториста-машиніста (ф. № 67 - Б), проводиться розрахунок норми витрати ПММ, затвердженої на підприємстві.

Використання GPS дозволяє: уникнути зайвих витрат і зловживань із паливом; надати документальні підтвердження витрат у разі перевірок; обґрунтувати списання ПММ для податкових цілей як витрати, пов'язані з основною діяльністю. Списання пального у бухгалтерському обліку відображається таким чином: Дт 231/3 Кт 203.

В Україні існує Державний аграрний реєстр, який надає допомогу у вигляді безоплатного насіння та добрив. Підприємство повинно забезпечити наявність первинних документів та скласти Акт приймання – передачі між складом та підприємством. У бухгалтерському обліку допомога у наданні насіння олійних культур вважається цільовим фінансуванням та відображається за Кт 484 « Інші кошти цільового фінансування і цільових надходжень.

Отримане насіння оприбутковується проведеннями: Дт 208 Кт 484 – за ціною, вказаною в Акті приймання-передачі та Дт 208 Кт 631, 685 – сума витрат, зазначених на доставку. Відповідно до НП(С)БО 15 отримане насіння визначається доходом у періоді у якому воно буде списане на витрати, які пов'язані з умовами цільового фінансування. Під час визнання прямих витрат на посів Дт 231 Кт 208 потрібно зробити додатково проведення Дт 484 Кт 718 «Дохід від безоплатного одержання оборотних активів» [3]. У процесі посіву олійних культур у підприємства не виникає податкових зобов'язань з ПДВ, навіть якщо було визнано податковий кредит за придбане насіння чи мінеральні добрива, оскільки в подальшому вирощену продукцію планується реалізовувати з нарахуванням ПДВ. Отже, особливості обліку виробництва олійних культур полягають у детальному веденні аналітичного обліку за культурами, правильному документуванні витрат на кожному етапі (від підготовки ґрунту до внесення добрив і насіння), а також належному оформленні безкоштовно отриманих матеріалів. Важливо дотримуватися порядку заповнення первинних документів, адже саме вони є основою у бухгалтерському обліку. Дотримання правил дозволяє уникнути помилок у звітності та забезпечує прозорість господарської діяльності підприємства [4].

Таким чином, облік у сфері вирощування олійних культур є не лише технічним процесом, а й складовою ефективного управління агробізнесом.

Список використаних джерел

1. Канцедал Н. А., Лега О. В. Інформаційна роль обліку в результативності інвестиційної стратегії аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2021. № 11. С. 11-20. DOI: 10.32702/2306-6792.2021.11.11.

2. Чоботар-Євтеєва А. Облік та документування посіву олійних культур: засіваємо поля отриманим безкоштовно насінням. *Все про бухгалтерський облік*. 2025. №11. С. 4-5.

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : наказ Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999 р. №290 : станом на 03 лист. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>.

4. Лега О. В., Канцедал Н. А., Пешков А. М. Інвентаризація як інструмент забезпечення фінансової стійкості підприємства. *Підприємництво та інновації*. 2025. Вип. 34. С. 37-44.